

TALLOZÁS

Szocialista országok gazdasági együttműködése

(Lupta de clasă, 1970. 3.)

A szocialista világrendszer gazdaságát a szocialista országoknak történelmileg létrejött nemzetgazdaságai alkotják — írja cikkében Roman Moldovan professzor. E nemzetgazdaságok ma nem egymással ellentétben fejlődnek, hanem szoros együttműködésben. Ezért a szocialista tábor megszilárdulása szervezen összefügg egyrészt mindegyik szocialista ország gazdasági fejlődésével, másrészt a közöttük szüntelen mélyülő szocialista nemzetközi munkamegosztással, a sokoldalú kooperációval, egymás kölcsönös támogatásával. Ezekből az objektív megfontolásokból kiindulva világossá válik, hogy a szocialista országok kapcsolatait, a szocialista nemzetközi munkamegosztást irányító törvényszerűségek sajátosak, s nem csökkenthetők le az egyes országok szocialista építését szabályozó objektív törvények szintjére. Hasonlóképpen világos, hogy az együttműködés formáinak elő kell segíteniük a résztvevő országok független, szuverén fejlődését és egyben az összes szocialista országok előrehaladását.

A szerző emlékeztet: a KGST országainak több mint két évtizedes tapasztalata igazolja, hogy az együttműködés formáinak egészében a terveknek két- és többoldali egybehangolása hatékony eszköznek bizonyult. A terveknek ez az összeegyeztetése lényegében a közös érdekű problémák mélyreható elemzését jelenti, s hozzájárul a gazdasági és műszaki együttműködés tökéletesítéséhez. Ily módon mindegyik ország nemzetgazdasága fejlődik és többrétűvé válik. A tervek egybehangolása a résztvevő országok nemzetgazdaságának alakulására előnyösen hat, belső erőforrásokat mozgósít, a termelőerők fejlődésének gyors ütemét biztosítja, elősegíti a korszerű, új gazdasági ágak felfelé ívelését.

Mint hogy a nemzetgazdaságok fejlődésében az ipar különlegesen fontos szere-

pet játszik, a tervek koordinálásában az ipari problémák központi helyet foglalnak el. Hasonló fontosságúak a nyersanyag- és a villamosenergia-alap bővítését célzó kezdeményezések, a feldolgozó iparágak fejlődésének meggyorsítására indított akciók. Az 1971—1975-ös időszakra vonatkozó tervek összehangolásának programjában intézkedéseket irányoztak elő a mindegyik országban meglévő lehetőségek kiaknázására és az egyes nemzetgazdaságok szükségleteinek minél jobb kielégítésére.

A terv-összeegyeztetés tökéletesítésében jelentős szerepük van a tapasztalatcseréknek és a gazdaság, tudomány és technika főbb ágaiba vágó prognózisok kidolgozásában való együttműködésnek. A prognózis egyre szükségesebb és hasznosabb módszernek bizonyul a gazdaság fejlesztésére vonatkozó tervek összeállításában, különösen, amikor nagyobb távlatokról van szó. A prognózis kidolgozásának sokféle módja van, kezdve a kölcsönös tájékoztatástól és tapasztalatcserétől egészen az e területen elért eredmények közléseig. A szerző hangsúlyozza, hogy a tervek összeegyeztetésével kapcsolatos akcióban jelentős szerepet játszik a szükséges nyers- és tüzelőanyag, valamint villamosenergia számbavétele. E tekintetben — egyes esetekben — felvetődik a közös erőfeszítéssel létesítendő objektumok problémája is, valamint az országok tulajdonjogának kérdése a területükön épülő objektumokat illetően.

Hazánk tevékenyen hozzájárul a KGST-hez tartozó országok együttműködésének kiszélesítéséhez, s különleges figyelmet szentel az összes szocialista államokkal való kapcsolatok elmélyítésének.

Semprun kontra Althusser

(Magyar Filozófiai Szemle, 1969. 6)

Marx 1857—58-ból származó, 80 évre feledésbe merült, majd végül *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie* címmel megjelent kéziratának francia kiadása alkalmat adott Jorge Semprunnek arra, hogy újra felvesse a Marx-irodalom egyik legvitatottabb kérdését: politikai gazdaságtan és filozófia, tudomány és ideológia viszonyát Marx életművében. Semprun nem győzi hangsúlyozni a kéziratok jelentőségét; a *Grundrisse* nem tekinthető *A politikai gazdaságtan bírálatához* és *A tőke* pusztá előmunkálatának, „...fontossága, felbecsülhetetlen

értéke pontosan abban rejlik, hogy a munka tökéletlen formája, olykor pallérozatlan stílusa ellenére... Marx sehol másutt nem fogta így össze *kritikai programjának egészét*, sehol sem közelítette meg ennyire ennek *globális elméleti megformálását*... Ez a roppant elméleti érettséget mutató mű: 1. tizenöt év gazdaságtani és történelmi kutatásainak eredménye; 2. biztos alapzat, amelyre majd *A tőke* — Marx lényegi tudományos programjának ez a részleges és befejezetlen megvalósulása — ráépül; 3. mindannak a filozófiai és módszertani tematikának legbefejezettebb megfogalmazása, amely Marx ifjúkori művei óta gondolkodásának vonatkoztatási rendszerét képezi, amelyet itt mintegy működésében figyelhetünk meg, úgy, ahogyan utat tör magának."

Mivel a szakemberek nagy része figyelmen kívül hagyta ezt a munkát, Semprun osztja azok véleményét, akik szerint tulajdonképpen újra kell kezdeni a Marx elméleti fejlődéseneretere vonatkozó vitákat. Francia viszonylatban mindenekelőtt felül kell vizsgálni Semprun szerint a 30-as évek „ortodox” szövegértelmezési kánonjainak a szellemében fogant és „...a marxi gondolkodás sajátosságával és periodizálásával kapcsolatos merev sémákat, melyeket az althusseri «szigor» az utóbbi években a francia marxizmusra ráerőltetett...”

Az althusseri iskola pusztán filológiai megoldásokból is egyre többet vitatott megoldásait a marxi életmű korszakolásának, a hegeli dialektika „megfordításának”, a marxizmus ideologikus és tudományos elemei közötti összefüggésnek, az elidegenedésnek a kérdésében — Semprun egyszerűen „rászedésnek” minősíti, amiatt, hogy ez a kutatás mellőzte a németül már 1953 óta hozzáférhető *Grundrissét*. Annál megbocsáthatatlanabb ez a hanyagság — érvel Semprun —, hogy a *Grundrissét* még Althusser egyébként tarthatatlan periodizációja szerint is Marx „érett” művei közé kellene sorolnunk.

Mint ismeretes, Althusser szerint 1845 radikális fordulatot hoz Marx pályáján: ez az „episztemológiai cezúra” két nagy időszakra osztja Marx munkásságát: egy „ideologikusra” és egy „tudományosra”, illetve abban a későbbi, kevésbé merev, az „érés” tizenkétéves szakaszával is számoló felfogásban, amelyre maga Althusser kényszerült rá: „egy tudomány-előtti problematikának tudományos problematikává való mutációját jelöli.” Semprun már eleve tiltakozik az ellen, hogy az „episztemológiai cezúra” Gaston Bache-

lard-tól származó fogalmát — amely mögött „a radikális kezdet mitológiai árnya rajzolódik ki” — átültessék az ideológiának, az eszmék történetének a területére. Majd — mivel helyszűke miatt a kimerítő bizonyításról ezúttal le kell mondia — példát hoz föl annak a tételnek az illusztrálására, hogy a *Grundrissének* — az érett Marx-műnek! — a problematikája azonos az 1844-es kéziratokéval; idézi a *Grundrissé* egyik döntő passzusát az elidegenedésről, hogy olyan fogalomról tehat, amely Althusser szerint „premarxista”, „cezúra” előtti fogalom volna. „Az az Althusser javasolta koncepció tehát — vonja le a következtetést Semprun —, hogy állapítsuk meg az átmenetet Marx gondolkodásában az »ideologikusról« a »tudományosra«, két fő okból bizonyul természetlennék. Mindenekelőtt azért, mert pontszerű kronológiai törést (1845) állít a két korszak közé, holott a törés permanens, minduntalan megújítandó. Az »ideologikus« és a »tudományos« ezen ellentétét végig az egész marxista vállalkozásban kell felfedni, napvilágra hozni és kibontani; vagyis végig nemcsak Marx gondolkodásában, első írásaitól az *utolsóig*, hanem az ezekből így vagy úgy kinőtt marxizmusban is... Másrészt soha semmiféle. »episztemológiai cezúra« nem fog megóvni minket magunkat sem azoktól az ideologikus lerakódásoktól, melyek a marxizmus gyakorlatából magából következnek.”

Emellett Semprunnek az a véleménye, hogy Althusser megengedhetetlenül leszűkíti annak az ideológiának a fogalmát, amellyel szerinte Marx 1845-ben szakított; Althusser ugyanis azonosítja ezt „Feuerbach antropológiai problematikájával és a hegeli abszolút idealizmus problematikájával”. Semprun szerint merőben felesleges azon töprengeni, hogy mikor következett be Marx szakítása a hegeli abszolút idealizmus problematikájával — hiszen ezt a problematikát Marx sohasem tette magáévá. Az igazi kérdést Semprun abban látja, hogy „Marx hogyan vette át, hogyan haladta meg és hogyan alakította át operatíván a hegeli dialektika kategóriáit és fogalmait, elméletileg és gyakorlatilag alkalmazva őket a valóság új területeire. Nem Marx logikai és módszertani apparátusa a radikálisan új, hanem azok az »operációs mezők«, amelyekre alkalmazta, s e marxi »operációs mezők« radikális újdonsága vezet a hegeli fogalmi apparátus dialektikus átalakításához, »talpraállításához«, tökéletes funkcióváltásához... Ez az átalakítás — a történelem és a gazdaság sűrűjébe hatoló tudomá-

nyos kutatás eredményeinek a fogalmi apparátusban való kicsapódásaként — végigvonul Marx egész intellektuális tevékenységén, sőt tulajdonképpen befejezetlen folyamatról van szó: Hegel dialektikája ma is probléma a marxizmus számára.”

Semprun különbséget tesz tehát Marxnak Hegelhez való viszonya és Marxnak az általában vett ideológiához való viszonya között. A feuerbachi antropológiai problematikát valóban magáévá tette, majd meghaladta a fiatal Marx 1842 és 1846 között. Ez azonban — zárja gondolatmenetét Semprun — „...egymagában semmiképpen sem óvja meg a marxi gondolatvilágot az ideologikum visszatérésétől. Ez túlnóttul egyszerű volna. Az ideologikum gyökerei nem kizárólag, még csak nem is elsősorban filozófiaiak. A valóságban ... az ideologikum a marxizmus egyik lényegi összetevője, amennyiben a marxizmus forradalmi-történelmi gyakorlat.”

1970, a Nevelés Nemzetközi Éve

(*Bulletin UNESCO, 1969. 2.*)

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlésén egyhangúlag elfogadott 2306-os határozat az 1970-es jubiláris évet a nevelésügynek ajánlja.

A nevelés egyetemes évének meghirdetett akciótervét az UNESCO közleményekben sűríti, de nem rangsorolja a nemzetközi és nemzeti szinten megoldásra váró nevelési feladatokat. A XX. század időszerűsítette nevelési ügyeknek — sürgősségük mellett — számos olyan vonatkozásuk is van, melyeknek megoldásával évezredek adószok. A megoldás útjára kell terelni a felnőtt-írastudatlanság felszámolását éppen úgy, mint az oktatás technikai-tartalmi modernizálását; a nőoktatás érvényrejuttatását, akárcsak a mezőgazdasági munkás-képzést vagy a felsőfokú oktatás sok országban időszerű demokratizálását.

A további társadalmi haladásnak, különösen a gyorsított ütemben fejlődő országokban, előfeltétele az általános kötelező oktatás meggyökereztetése, a szakoktatás kiterjesztése, az iskolai és szaktanácsadás irányítása. A modern technika lehetővé teszi sokáig paragon heverő emberi képességek maximális mozgósítását, érvényre juttatását, szoros összefüggésben az oktatásra fordított alapok növekedésével.

Számos, gazdaságilag fejlett országban más helyzetből adódó és más termé-

szetű, ugyancsak sürgős problémák várnak megoldásra. Így például a „civilizációval telítődött” ifjúság társadalmi adaptációja éppen a be nem illeszkedés aggasztó jelenségei miatt a nagy távú nevelői hatások szervezésétől, az önnnevelés, önképzés igényének kiterjesztésétől remélhet eredményt.

A tagállamok mindegyike sajátos arculata és lehetőségei szerint kapcsolódik be a Nevelés Egyetemes Éve munkatervének valóra váltásában. Országonként, akár erre kötelezetten, akár kezdeményezően, az oktatásügy és a tömegszervezetek fórumai közvetítik az illetékes határozatot hozó felelős szervekig, segítők mértékig a nevelés-oktatás minden mai, megoldásra váró problémáját.

Ebben a folyamatban felmérés, tanulmány, értekezés, tájékoztatás és mozgósítás — mindmeggannyi munkakeret, szervezési forma. A tájékoztató-mozgósító feladatot két újabb UNESCO-kiadvány is biztosítja, az egyik közvetlenül a nevelőtestület folyóirataként.

Az UNESCO-közlemények tanúsága szerint a társadalmi haladásba integrálódó, reálisan felmért helyének és szerepének megfelelően a neveléstől ha nem is függhet bonyolult gazdasági-politikai ügyek megoldása, a megoldásokat kereső és találó, sajátosan XX. századi ember szellemi arculatának kialakítása joggal várható tőle.

Irodalomtörténet — nyilatkozatokban

(*Új Írás, 1970. 1—2.*)

Az irodalomtörténetírás nélkülözhetetlen dokumentumai a közvetlen, nem szépirodalmi műbe fogalmazott írói vallomások, nyilatkozatok — még ha azok ünnepi alkalomra készültek is. Az Új Írás *Huszonöt év történelem* címen közölt anketján közel ötven mai magyarországi író válaszolt a szerkesztőség kérdéseire, és ezek a válaszok — szerzőik művészi rangjának megfelelően — érdekesen jellemzik a kort, a népi Magyarország harmadfél évtizedes történelmét, némelyik pedig irodalomtörténeti érdekfűzősünkre is számot tarthat. Nyilván sokakat érdekel, hogy hol és miként élte át a felszabadulást Veres Péter, Illés Béla, Weöres Sándor, Darvas József, Zelk Zoltán, Illés Endre, Rónay György, Féja Géza, Hubay Miklós, Cseres Tibor, Abódy Béla vagy Csák Gyula, s hogy ők és írórsaik hogyan értékelik az eltelt huszonöt év magyarországi irodal-

mat, milyen megoldatlan kérdéseket tartanak a legfontosabbaknak művészeti és társadalmi szinten.

Többen is osztják Veres Péter véleményét, mely szerint „az az igazság, hogy a legrettebb írásaink a múlttól szólnak“. A legtöbben, bizonyára írói szeméremből, nem neveznek meg műveket; Féja Géza szerint az utóbbi negyedszázad társadalmi eseményeinek az ábrázolásával sem maradt adós nemzedéknek többsége, a fiatalabbak közül pedig az „igazán tusakodó“ Sánta Ferencet, Fejes Endre *Rozsdametetőjét* és Galambos Lajos novelláit emeli ki. Boldizsár Iván szigorúbb ítéletet — azaz hogy miért nem hagy híu képet az utókorra a mai magyar irodalom e huszonöt évről — azzal magyarázza, hogy „ennek az emberöltőnek az első felében a híu képeket agyonretusálta a sematizmus. Második felében, tehát még ma is, az első évtized reakcióját nyöggük: nem tartozik az írói becsvágak közé megörökíteni a kort az utókor számára“. A diagnózis tekintetében rokon az Illés Endre véleménye: „Az elmúlt huszonöt év magyar irodalmában Balzac és Stendhal besározódó és hívu fiataljainak, a Julien Soreleknek, a Lucien Rubemprének magyar alakmását hiányolom legjobban. Az unokaöccsöket. Éppen csak feltűntek regényeinkben, drámáinkban.“ Az indoklásban Veres Péter lényegbevágó esztétikai igazságokat fogalmaz újra: „... a Múzsza elmege az író feje fölül, ha valaki más is fogja az ember kezét. (Persze akkor is elmege, ha az ügyhöz kevésnek érzi a tehetséget és az erőt.)“ És tovább: „Márpedig az írásnak az a titka, hogy első sorban és mindenképpen felett irodalom legyen, akármiről szól is. Még ha közvetlenül politikai, akárha harci, stratégiai vagy éppenséggel taktikai célokat szolgál is.“

Rónay György alkotáslélektani szempontokkal világítja meg a kérdést, önmagáról vallva: „Mint író... sosem akartam versenyt futni a történelemmel; nem olyan az alkatom, a természetem, hogy a történelem és társadalom eseményeire azon melegében művekkel tudnék reagálni. Ez persze nem azt jelenti, hogy ezt az azonnali reagálást a legkevésbé is lenézném. A világirodalom legnagyobbjai közt vannak példák rá: egy Petőfi, egy Ady, hogy csak a mi költészetünkben maradjak. De nem mindenki ilyen; s ha valaki nem ilyen típusú író, és mégis lihegve mimeli és erőlteti, hogy ilyennek lássék: nevetséges, sőt sokszor visszataszító.“

Végül idézzünk néhány véleményt az író etikai magatartásáról. Darvas József: „Sokmindent lehet. Lehet az embernek a maga múltjával szembefordulni. A történelmi úttévesztéseket tanulságként, a legkegyetlenebb realizmussal felmutatni. Lehet kiábrándulni s félreállni. Lelkileg vagy a valóságban az emigrációt választani. Csak egyet nem lehet: úgy tenni, azt játszani, hogy nem volt közöm ahhoz, amihez közöm volt.“ Rákos Sándor, a középnemzedék költője ugyanezt a jövő oldalról fogalmazza meg: „Mai tizenkét kömvéssek, legdrágábbjaink csontjaival egész életünket a falba raktuk, hogy száradabb és örökebb legyen, amit építünk. Meggyőződéseim szerint akkor szeretjük jól a magasba szökő tornyokat, ha a legkisebb repedést is észrevesszük és kijavítjuk rajtuk.“

A reneszánsz határai és ellentmondásai

(Kritika, 1970. 1.)

A cikk annak az előadásnak a vázolata, amelyet Klaniczay a Szovjet Tudományos Akadémia Világirodalmi Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete 1969. júniusi szimpozionján tartott. Ez a szimpozion az *irodalmi korszakok* fogalmának meghatározásával, a periodizáció kérdésével foglalkozott azzal kapcsolatosan, hogy a Szovjet Tudományos Akadémia moszkvai Világirodalmi Intézetében előkészületben van a tizkötetes Világirodalom-történet, amelyben a szovjet irodalomtudomány képviselői először tesznek kísérletet az *egész világ* irodalmi fejlődésére érvényes, egységes periodizáció kialakítására. Álláspontjukat a következőkben foglalja össze Klaniczay: a mediterrán világ, Dél- és Kelet-Ázsia virágzó *ókori* irodalma után a kereszténység, a manicheizmus, a mohamedanizmus és a buddhizmus jegyében univerzalizásra törő vallásos világnézetek uralma alatt fejlődött tovább az irodalom Európa és Ázsia valamennyi civilizációjában, s ez a szakasz a *középkor*. Ezt a fejlődési szakaszt azután Kínában, Indiában, Iránban, a kaukázusi kultúrákban, a bizánci kultúrában és Nyugat-Európában felváltotta egy világias, a régebbi (ókori) hagyományokat felelevenítő kultúra, mely a valósághoz közelebb álló, a világi szépirodalmi műfajokat kialakító vagy feltámasztó új irodalom létrejöttéhez vezetett. Ezt a fejlődési szakaszt tekintik a szovjet kutatók *reneszánsznak*, akár Itáliáról, akár Kínáról legyen szó.

Klaniczay cikke nem e periodizáció-felfogás egészéhez, hanem csupán annak a reneszánszra vonatkozó részéhez szól hozzá, s vitába száll a szovjet kutatók reneszánsz-felfogásával. Engelsre alapozva kifejti, hogy reneszánszról csak azokban az országokban beszélhetünk, ahol a polgárság fejlődése következtében válságba került a feudalizmus rendje, vagy pedig ahol a feudális osztály egyik rétege a polgári törekvések hordozójává vált. S e korszak akkor ér véget, amikor a polgári törekvések vereséget szenvednek, s a feudalizmus újból megerősödik. Klaniczay szerint tehát a reneszánsz kora a polgárság előretöréséhez kapcsolódik, s földrajzi, valamint kronológiai határait csak e társadalmi meghatározottság alapján lehet helyesen megvonni. Tévesnek tekinti éppen ezért a reneszánsz fogalmának kiterjesztését az Európán kívüli országok irodalmára is, bizonyos olyan jelenségek alapján, amelyek formailag hasonlítanak ugyan az európai reneszánsz irodalom egyes vonásaihoz, de egészen más gazdasági és társadalmi körülmények között jöttek létre.

Hasonlóképpen elutasítja azt is, hogy kiterjesszék a reneszánsz fogalmát az európai kultúra egyes olyan jelenségeire (trubadúrköltészet, a lovagi irodalom világias megnyilvánulásai), amelyek legfeljebb a reneszánsz távolabbi vagy közeli előzményeinek tekinthetők. Bizonyítja, hogy a reneszánsz rendkívül differenciált, ellentmondásos jelenség (akár csak a többi irodalmi korszak), ennek következtében a későbbi irodalmi irányzatok és korszakok (klasszicizmus, romantika, barokk, realizmus) megtalálták benne a maguk elődjét. Klaniczay azzal fejezi be cikkét, hogy a fogalmak kiterjesztése, csúsztatása, s ezáltal bizonytalanná tétele helyett az irodalom egyetemes korszakait sokoldalúan, dialektikusan, az ellentétek egységeként kell értelmezni, a társadalmi meghatározottságok alapján.

Tudósok — a holnap emberéről

(*Newsweek*, 1970. I.)

A modern tudomány művétagot és kontaktlencsét adott az embernek, sőt a szív és a vese átültetésének bonyolult problémáját is több-kevesebb sikerrel megoldotta. A következő évszázadok távlatait tekintve azonban az emberre még sok nagy feladat megoldása vár. Hogyan tehet eleget ezeknek a mérhetetlenül megnövekedett feladatoknak? A New York-i Academy of Sciences tizenhárom

világhírű tudóshoz ezzel kapcsolatban a következő kérdést intézte: „Ha öntől függne, milyen változtatást végezne az emberi szervezeten, ami különös segítséget jelentene számára ezen a történelmi sorsfordulón?” A válaszokat a *Newsweek* az Akadémia közlönye alapján idézi.

Dr. Glenn T. Seaborg, Nobel-díjas kémikus, az Egyesült Államok Atomenergia Bizottságának elnöke közvetlen kapcsolatot létesítene az emberi agy és a számítógépek között, hogy ezáltal gyors és nagy méretű információfelvétel jöhessen létre. Az ember alvás közben felhalmozhatná mindazt a tudást, amelyet nappali munkájában hasznosítani akar.

Dr. Irving J. Selikoff, az Academy of Sciences elnöke: „A bányászok hajdan kanárimadarakat vittek le a tárnákba, hogy azok jelezzék a halálos veszélyt jelentő gázok szintjét. Véleményem szerint módosítani kellene az ember légzőszerveinek nyálkahártyáját, hogy azonnal észlelhesse, ha növekszik a levegő szennyezettsége. Ez feltétlenül az egészségvédelmet szolgálná.”

Dr. Charles H. Townes fizikus, University of California: „Az emberi test méreteit a felére kellene csökkenteni, ezáltal négyeszeresére növekednék az életér és a rendelkezésre álló táplálékmenyiség, s jelentős mértékben csökkenne a természeti erőforrások iránti kereslet.”

Dr. Thomas H. Jukes biokémikus, University of California: „Változtatni kellene az emberi agy szerkezetén a születésszabályozás tudatos irányítása céljából.” Ehhez azonban, a tudós számításai szerint, tízezer mutációra van szükség az agykéregben, s ezt a 119 969-es év előtt nem lehet elérni!

Szent-Györgyi Albert professzor, az Egyesült Államokban élő magyar származású orvos-biokémikus, akit 1937-ben tüntettek ki Nobel-díjjal a C-vitamin felfedezéséért, szerényen válaszolt: „Több mint öt évtizedre kiterjedő kutatómunkám legfőbb eredménye mélységes csodálatom a természet harmóniája és tökéletessége láttán. Én nem tehetem tökéletesebbé a természetet, s ez még inkább növeli csodálatomat...”

Picasso művei Barcelonában

(*Le Figaro Littéraire*, 1970. 1244.)

A Guernica alkotója 800 művét adományozza a nevét viselő barcelonai múzeumnak. Ezekről a festményekről, rajzokról, történetükről, a fejedelmi donáció

előzményeiről számol be Marc Eastman és Frédéric Mégret cikke. A szerzők szerint Barcelona, ahol Picasso ötven éve nem járt, a művész számára nem térben, hanem időben helyezkedik el: a szóban forgó nyolcszáz alkotás ott készült, Katalónia szívében. Szükséges ezt hangsúlyozni, mert — amint erre a *Figaro Littéraire* is emlékeztet — Picasso a közelmúltban indulatosan visszautasította a guernicai hőhérok cinkosainak és utódainak azt az ajánlatát, hogy Madridban Picasso-múzeumot létesítsenek: „A Guernica csak akkor kerül majd Spanyolországba, ha ott visszaállítják a köz-társaságot.”

Annak az 50 nagyméretű, 200 kisebb vászonnak, mintegy 300 rajznak, metszetnek és számos vázlatnak a története érthetővé teszi Katalónia előnyben részesítését attól a spanyol művésztől, aki a hazája felett uralkodó hatalommal nem hajlandó egyezkedni. 1897 és 1917 között készítette őket, ott is maradtak édesanyja házában, annak haláláig. Később a művész nővére, majd ennek fiai őrizték a képeket. Nagybátyjuk beleegyezésével ők szállították át az idő folyamán mind értékesebbé vált alkotásokat a XV. századbeli Berenguer-palotába, amely 1963-ban lett Picasso-múzeum. Picasso ugyan Malagában született, de a forrongó, színes szabadságszerető Barcelona adta meg a fiatal festőnek azt a műveszi impulzust, amelyet az agg mester most a hűségnek, hálának ezzel a gesztusával viszonz.

Figyelemre méltó, hogy amikor Picasso ifjúkori barátja, Jaime Sabartés először lépett kapcsolatba a hatóságokkal a barcelonai kollektív Picasso-múzeum-má alakítása végett, a spanyol Belügy-minisztérium ellenzte, a Tájékoztatás-ügyi és Idegenforgalmi Minisztérium viszont lelkesen felkarolta a kezdeményezést. A kétféle magatartás érthető: az egyik fórum csupán a kommunista republikánust látta a spanyol föld világhírű fiában, a másik viszont azt a turisztikai attrakciót, mely a külföldiek tízezrei szemében fokozza az ország vonzóerejét. Az utóbbi szempont diadalmaskodott, mintegy kifejezve a spanyol kormányzatnak azt a törekvését, hogy a rendszert minél toleránsabb színben tüntesse fel a világ és a hazai közvélemény előtt.

Mattis Teutsch redivivus?

(*Contemporanul*, 1970. 11.)

Sokszor felfedezték már Mattis Teutsch Jánost (1884—1960), a brassói festőt, gra-

fikust és szobrászt, akinek a nevét valamikor, a század első évtizedeiben a legnagyobbakkal együtt emlegették. Cikkük jelentek meg a lapokban — a *Korunkban* is (lásd: Banner Zoltán: *Mattis Teutsch János*. 1965. 9 és Balogh József: *Mattis Teutsch János? — Brassóban nem ismerik*, 1967. 6) —, gyűjteményes kiállítás is rendeztek a művész szülővárosában, de az igazi felfedezés még mindig várat magára. Ezért kell üdvözlőnk minden olyan új kezdeményezés, amely hozzájárulhat az eddigi értetlenség felszámolásához, hogy Mattis Teutsch életműve végre értékének megfelelő helyet foglalhasson el ország-világ művészeti köztudatában.

A *Contemporanul* idei 11. számában George Macovecsu cikke hívja fel ismételtén a figyelmet Mattis Teutsch munkásságának jelentőségére a romániai s európai képzőművészetben. Megemlíti, hogy Brassóban, Budapesten, Münchenben, Párizsban és Berlinben tanult, majd a magyar fővárosban az ő műveit mutatták be a MA első kiállításán. Fiatalkori munkáinak elismerésére jellemző a *Der Sturm*-csoport 1921-es berlini kiállítása, amelyen olyan nagy művészekkel együtt szerepelt, mint Klee, Archipenko, Chagall, Gleizes. Itt hat képet állított ki *Kompozíció* címmel, s a katalógusban Klee mögött azonnal az ő neve állt!

Tíz évvel ezelőtt bekövetkezett halála óta keveset tettünk azért, hogy Mattis Teutsch alkotásai a közönség elé kerüljenek, s ugyanakkor bekapcsoljuk őket a nemzetközi művészeti élet vérkeringésébe. George Macovecsu véleménye szerint elérkezett az ideje annak, hogy Románia Szocialista Köztársaság Művészeti Múzeuma átfogó retrospektív kiállítást rendezzen Mattis Teutsch életművéből, s ezzel egyidőben méltó kivitelezésű album, illetve monográfia kiadására is gondolni kellene (ez utóbbi — Banner Zoltán gazdagon illusztrált monográfiája — románul nemrég jelent meg a Meridiane Könyvkiadó gondozásában, s ugyancsak az idén adja ki a Kriterion Kiadó magyar és német nyelven is).

Vannak értékeink, vannak nagy művészeink. Ilyen művész Mattis Teutsch János, aki — George Macovecsu szavai-val élve — „újító szellem volt, s új utakat nyitott a jelenkori képzőművészetben”. Akik pedig elől járnak, megérdemlik az utókor emlékező és emlékeztető háláját.